

การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น¹

The Development of Working Processes to Enhance Youth Engagement with Local Community

ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล²

Tidarat Sakveerakul

Received: February 09, 2023

Revised: April 24, 2023

Accepted: May 04, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและผูกพันกับชุมชน 2) ศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร³ 3) พัฒนาการกระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC ระดับ .75 จำนวน 314 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บข้อมูลปฏิบัติงานโครงการด้วยการติดตาม สังเกตและมีส่วนร่วม นำผลที่ได้มาสังเคราะห์สร้างข้อสรุป ผลการวิจัย พบว่า 1) เยาวชนในท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนในระดับสูง (\bar{X} = 3.51) มีความยึดมั่นผูกพันกับชุมชนในระดับมาก (\bar{X} = 3.68) แต่มี

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย “การพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นด้านเยาวชน” สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

² วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University

³ บัณฑิตอาสาสมัคร คือ นักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) ปีการศึกษา 2564 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนน้อย ($\bar{X}= 2.82$) 2) การศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย (1) เตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน (2) วางแผนพัฒนาเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน (3) ดำเนินงานตามแผน (4) ประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ (5) รายงานผลและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน องค์ประกอบสนับสนุนความสำเร็จ ได้แก่ แผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของเยาวชนและชุมชนโดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการ สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรสนับสนุน มีการสนับสนุนทางวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา 3) การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น สังเคราะห์เป็นขั้นตอนสำหรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของชุมชนได้ 5 ขั้นตอน คือ (1) การเตรียมความพร้อมคนทำงาน (2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเยาวชนและสมาชิกในชุมชน (3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมออกแบบและพัฒนาโครงการบนฐานความต้องการของชุมชน (4) ดำเนินการร่วมกัน และ (5) แลกเปลี่ยนและนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนา

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาเยาวชน, เยาวชนในท้องถิ่น, ความผูกพันกับชุมชน, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the opinions of local youths in participation and community engagement; 2) to study the work with local youths from fieldwork of graduate volunteers; 3) to develop work processes that created youth engagement with local communities. It was a qualitative research in the form of participatory action research. The opinions of local youths were collected using a questionnaire that was validated by 3 experts with 314 sets of IOC values at the level of .75. Data were analyzed by descriptive statistics to find mean, percentage and standard deviation. Project operation data was collected by tracking, observation and participation then the results obtained were used to synthesize to create conclusions. The results showed that 1) local youths wanted to participate in community development at a high level ($\bar{X}=3.51$), had community commitment at a high level ($\bar{X}=3.68$), but there was the opportunity to participate in expressing their opinions and do few activities with the community ($\bar{X}= 2.82$); 2) a study of working

with local youths consisted of (1) youth and community preparation; (2) youth development and community development planning; (3) carrying out the plan; (4) evaluation and taking lessons learned from work; and (5) reporting results and proposing work process improvements. Components supporting success were as follows: the integrated plan must come from the proposals of the youth and the community, especially the parents involved from the start of the process that was consistent with the roles and responsibilities of the supporting organization. There was academic support from a higher education institution; 3) development of work processes that built youth engagement with local communities. The synthesis was a step for application according to the community context in 5 steps: (1) preparing workers, (2) building good relationships with youth and community members, and (3) supporting participation in design and project development based on community needs; (4) collaborative operations; and (5) exchange and presentation of information for development.

Keywords: Youth Development Process, Local Youth, Community Engagement, Community-Based Participatory Action Research

บทนำ

การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นด้านเยาวชน นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการทำงานให้กับบุคลากรตามพันธกิจของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของสังคมที่กำหนดให้คนทำงานมีศักยภาพพร้อมรองรับภารกิจ และทิศทางการพัฒนาประเทศด้านการมีส่วนร่วมของสังคม โดยเฉพาะกับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560) สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 โดยเน้นให้เยาวชนมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ

ยิ่งของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

จากการศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานด้านเยาวชนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน พบว่า การสร้างเสริมศักยภาพการทำงานด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ยังมีช่องว่างของการทำงาน และต้องการผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและทักษะการทำงาน การประสานงาน เครือข่ายคนทำงานทั้งภาควิชาการ องค์กรเอกชน และประชาชน ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต้องเป็นผู้มีความเข้าใจสถานการณ์ในท้องถิ่น เข้าใจและเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เข้าใจผู้คนในท้องถิ่น สามารถทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมที่มีความหมายของเด็กเยาวชนและชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล, 2563) คนทำงานยังต้องการการเสริมสร้างความรู้การทำงานกับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น แม้ว่าจะได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและได้รับความรู้ ทักษะการทำงาน แต่การบูรณาการทำงานในพื้นที่จริงยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2561) ภาคส่วนของสังคมจะเกิดความตระหนัก แต่ไม่เข้าใจความหมายและขอบเขตของการมีส่วนร่วม หน่วยงานที่สนับสนุนจึงดำเนินการตามความต้องการของหน่วยงาน ในลักษณะกิจกรรมจิตอาสาเป็นครั้งคราว ไม่มีความเข้มข้นของการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่มีส่วนร่วม และไม่มีความต่อเนื่องของงานที่เลี้ยง หรือที่ปรึกษากลุ่มคนทำงานกับเยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจเยาวชนอย่างเพียงพอ (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า “กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นนั้นควรมีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร จึงจะทำให้คนทำงานสามารถนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น จนก่อให้เกิดเป็นความผูกพันที่เข้มแข็งและมีศักยภาพการทำงานพัฒนาร่วมกันของคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม” จากคำถามดังกล่าว จึงได้ศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการทำงานพัฒนาร่วมกับเยาวชนและคนในชุมชนของบัณฑิตอาสาสมัคร ซึ่งเป็นนักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการว่าเป็นหลักสูตรที่มีองค์ความรู้และทักษะการทำงานด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มีโครงการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จกว่า 500 โครงการ มีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการสนับสนุนให้คำปรึกษาด้านวิชาการจากอาจารย์ที่ปรึกษาและการสนับสนุนการทำงานจากพี่เลี้ยงในพื้นที่

ปฏิบัติงานภาคสนามในชุมชน จนเกิดผลการดำเนินงานที่สร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาในพื้นที่ ที่ประสบความสำเร็จ (วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2560)

นอกจากนั้นยังได้ใช้แนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) ที่มีหลักการสำคัญ คือการเคารพสิทธิการตัดสินใจ กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชนด้วยตนเอง มีการเสริมพลัง พัฒนาศักยภาพและสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไปพร้อมกับการดำเนินงานพัฒนา (Allen, J. A., & Reiter-Palmon, R., 2019) บูรณาการร่วมกับแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) ที่ให้ความสำคัญกับบริบททางวัฒนธรรมความต้องการของคนทุกกลุ่มในชุมชน เปิดโอกาสให้เยาวชนและคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมดำเนินการในฐานะผู้ร่วมวิจัย ลงมือปฏิบัติการร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามแผนที่วางไว้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีของชุมชน (Kral, M. J., & Allen, J., 2015) มาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น นำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านการสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและผูกพันกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร
3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ด้วยการส่งผู้ช่วยนักวิจัยในฐานะบัณฑิตอาสาสมัครจำนวน 8 คน เข้าไปดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้บัณฑิตอาสาสมัครได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการทำงานชุมชน และกระบวนการทำงานกับเยาวชนเป็นเวลา 3 เดือน ก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่ปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้าน

คุณลักษณะของพื้นที่จะต้องมีเยาวชนอายุ 15-25 ปี ไม่น้อยกว่า 15 คน มีบุคลากรและหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งทำงานด้านการพัฒนาเยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผลการคัดเลือกพื้นที่ได้หมู่บ้านในพื้นที่ดังนี้ 1) หมู่บ้านใน อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน 2) หมู่บ้านใน อ.แกลง จ.ระยอง 3) หมู่บ้านใน อ.โพทะเล จ.พิจิตร 4) หมู่บ้านใน อ.แม่ทะ จ.ลำปาง 5) หมู่บ้านใน อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน 6) หมู่บ้านใน อ.แม่ทา จ.ลำพูน 7) หมู่บ้านใน อ.กันตัง จ.ตรัง และ 8) หมู่บ้านใน อ.ภูซาง จ.พะเยา พื้นที่ละ 1 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน

ขั้นตอนแรก บัณฑิตอาสาสมัครจะต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านเยาวชนในหมู่บ้านที่ตนเองไปปฏิบัติงาน เพื่อใช้สำหรับการออกแบบโครงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ในขั้นตอนนี้มีเยาวชนอายุระหว่าง 15-25 ปี ตอบแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า ค่า 5 ระดับ (Likert Scale) แบบสอบถามความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่น ผ่านการตรวจสอบความตรง (validity) ของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC ในระดับ .75 ได้แบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 314 ชุด หมู่บ้านละ 39-40 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เยาวชนเผชิญอยู่ 3) ระดับความยึดมั่นผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) และ 4) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพตนเองของเยาวชน ข้อมูลที่ได้นี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาของบัณฑิตอาสาสมัครแต่ละคน เพื่อออกแบบกระบวนการทำงานและโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชน จากนั้นบัณฑิตอาสาสมัครได้ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ภายใต้การให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนต่อมาผู้วิจัยในเข้าไปติดตาม สังเกตและมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของบัณฑิตอาสาสมัคร สัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาขั้นตอนการทำงาน เงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่พบ เพื่อนำมาถอดบทเรียนการทำงาน และออกแบบกระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) และแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) วิเคราะห์มาเป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนากระบวนการทำงาน ดังนี้

แนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement)	แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน เป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research)
สร้างการมีส่วนร่วมบนหลักความเป็นธรรม ความยุติธรรม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าร่วมอย่างเท่าเทียม ผู้เข้าร่วมมีสิทธิตัดสินใจ กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วม ทำกิจกรรมหรือดำเนินการใดๆที่จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชนด้วยตนเอง มีการเสริมพลัง พัฒนาศักยภาพและสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไปพร้อมกับการดำเนินงาน	ให้ความสำคัญกับบริบททางวัฒนธรรมความต้องการของคนทุกกลุ่มในชุมชน เปิดโอกาสให้เยาวชนและคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมดำเนินการในฐานะผู้ร่วมวิจัย ลงมือปฏิบัติการร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามแผนที่วางไว้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีของชุมชน

นำหลักการสำคัญของแนวคิดทั้งสองข้างต้นมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร พัฒนาเป็นกระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์รายชื่อ ดังนี้

1. เยาวชนในท้องถิ่นมีความยึดมั่น ผูกพันกับชุมชนสูง (\bar{X} = 3.93) โดยพวกเขาอาศัยอยู่ในชุมชนตลอด 1 ปีที่ผ่านมา รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รู้จักคนในชุมชน คิดว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีสิ่งที่น่าสนใจแม้ว่าจะยังรู้เรื่องราวของชุมชนในระดับปานกลาง แต่ก็ไม่คิดจะย้ายออกจากชุมชนไปอยู่ที่อื่น เยาวชนมีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.89) ในลักษณะของการช่วยเหลืองานประเพณีแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือรับรู้ข้อมูลของงาน พวกเขาสะท้อนความต้องการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนระดับมาก (\bar{X} = 3.51) โดยต้องการโอกาสเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้าน ได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรม/โครงการในชุมชน ต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาให้ชุมชนที่อยู่อาศัยก้าวหน้าไปมากกว่านี้ สิ่งที่น่าสนใจทำคือ กิจกรรมอนุรักษ์งานศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. การทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร ดำเนินการ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน 2) การวางแผนบูรณาการพัฒนาเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน 3) การดำเนินงานตามแผน 4) ประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ 5) รายงานผลการดำเนินงานและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน

ในส่วนองค์ประกอบที่สนับสนุนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในการวางแผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของตัวเยาวชนเอง ชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับบทบาท หน้าที่ขององค์กรภายในและภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาสนับสนุน และการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ ความรู้จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น

3. ผลการพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ได้รูปแบบกระบวนการทำงาน 5 ขั้นตอน ที่ช่วยลดระยะเวลาของการค้นหา แนวทางการทำงาน ลดการลองผิดลองถูกและทำให้การมีส่วนร่วมของเยาวชนกับชุมชนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและส่งผลต่อการเสริมสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนได้มากขึ้น ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมคน 2) ศึกษาเรียนรู้ชุมชน 3) ออกแบบโครงการ 4) ร่วมปฏิบัติการ 5) แลกเปลี่ยนนำเสนอ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เยาวชนมีความยึดมั่น ผูกพันกับชุมชนสูง ต้องการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนระดับมาก แต่มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่มักจะไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในลักษณะของการช่วยเหลืองานประเพณีที่จัดขึ้นในชุมชน โดยไม่ได้มีส่วนรับรู้ข้อมูลของงาน ไม่มีโอกาสได้ร่วมประชุมกับคนในชุมชน ขาดอิสระในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งข้อมูลอุปสรรคการมีส่วนร่วมที่สะท้อนจากเยาวชนแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความผูกพันและความต้องการทำกิจกรรมกับชุมชนสูง แต่การขาดสิทธิและโอกาสการมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่นั้นย่อมส่งผลให้เยาวชนรู้สึก “เป็นอื่น” และห่างเหินจากความเป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการรักษาสิทธิอัตลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าได้เต็มศักยภาพ เพราะขาดความยึดมั่นผูกพันของคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในฐานะสมาชิกที่มีความหมายของชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความผูกพันของสมาชิกในชุมชน และส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมีศักยภาพ การพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าสอดคล้องกับการศึกษาความสำเร็จของโครงการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกของพิทท์แมน (Pittman, K.J., 2017) ว่าผู้ใหญ่ควรให้กำลังใจและสนับสนุนเยาวชนโดยค่อย ๆ ให้พวกเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานและพัฒนาการเป็นผู้นำอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือของเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชนนั้นจะไม่เกิดขึ้น หากปราศจากความเชื่อใจและการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ACT for Youth Network (2023) ยังระบุว่า การสนับสนุนการมี

ส่วนร่วมของเยาวชนนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเยาวชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ โดยเยาวชนจะได้เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความมั่นใจในตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้ว ผู้ใหญ่ยังได้ประโยชน์จากการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจและเห็นคุณค่าของเยาวชนมากขึ้น สุดท้ายชุมชนย่อมได้ประโยชน์จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นจากการประสานความร่วมมือ การให้บริการชุมชนของเยาวชน ที่นำไปสู่ความร่วมมือผ่านสายสัมพันธ์อันเข้มแข็งของคนในชุมชนในอนาคต

2. การทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร ดำเนินการ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน 2) การวางแผนบูรณาการพัฒนาเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน 3) การดำเนินงานตามแผน 4) ประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ 5) รายงานผลการดำเนินงานและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) ของ Bruce, D, F. (2018) ที่ประยุกต์กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) มาไว้ด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลชุมชน 2) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) การกำหนดปัญหาของชุมชน 4) การออกแบบการวิจัยและกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง 5) การรวบรวมข้อมูล 6) การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล 7) การรายงานผล การพัฒนาแผนปฏิบัติการ และการลงมือปฏิบัติ และ 8) รายงานผลการปฏิบัติงาน ในส่วนองค์ประกอบที่สนับสนุนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในการวางแผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของตัวเยาวชนเอง ชุมชนโดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ ออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรภายในและภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาสนับสนุน และการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ ความรู้จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนของอาร์โนลด์และคณะ (Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E., 2008) หลักการสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนที่มีประสิทธิภาพมาจากการวางแผนร่วมกันระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความพยายามและตั้งใจส่งเสริมเยาวชนเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นการพูดคุยที่มาจากความต้องการและความสนใจของเยาวชนประกอบกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานนั้นก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเยาวชนไปสู่การ

พัฒนาเชิงบวกจากการได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่และชุมชนที่เชื่อมั่นในตัวพวกเขา ซึ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจและความสามารถที่มีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืน

3. การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยกระบวนการทำงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม 2) ศึกษาเรียนรู้ชุมชน 3) ออกแบบโครงการ 4) ร่วมปฏิบัติการ และ 5) แลกเปลี่ยนนำเสนอ ที่ผ่านการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เยาวชน คนทำงานด้านเยาวชนในท้องถิ่น รวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่น มาออกแบบกระบวนการทำงานให้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่มีเป้าหมายชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการดำเนิน และประยุกต์ใช้ร่วมกับการปฏิบัติงานในชุมชนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เยาวชนและคนในชุมชนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพและความสัมพันธ์ที่ดีจะนำไปสู่ความผูกพันกับชุมชนได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของอาร์โนลด์ (Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E., 2008) ที่ได้ประเมินผลแบบมีส่วนร่วมกับเยาวชนที่ผ่านการดำเนินการของหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติการชุมชนของเยาวชน พบว่า การดำเนินงานมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ 2) การกำหนดประเด็นที่ชุมชนต้องการ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การรายงานผลและลงมือปฏิบัติงาน ผลจากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนและผู้ใหญ่ได้ทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการสนทนา การรับฟังและทำความเข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความผูกพันกับชุมชนแล้วยังช่วยพัฒนาความสามารถและศักยภาพการทำงาน of เยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนให้ได้เรียนรู้และเสริมกระบวนการทำงานบนฐานการทำวิจัยร่วมกับชุมชน โดยการพัฒนาคำถามการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ การคิดตัดสินใจ แก้ปัญหา

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและคนในชุมชนท้องถิ่น อาทิ บุคลากรท้องถิ่นและผู้ที่ทำงานด้านเยาวชนนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานตามบริบทของแต่ละชุมชน ดังภาพ

ภาพที่ 1 กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น
ที่มา: อิศารัตน์ ศักดิ์วีระกุล และปณิชา ปานกลาง (2565)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในกำหนดแผนพัฒนาการทำงานด้านเยาวชนในท้องถิ่น

1. เสนอให้มีตำแหน่ง “นักพัฒนาเยาวชน” ทำหน้าที่ประสานงาน ออกแบบริเริ่มโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในหน่วยงานเพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ในรับผิดชอบ ดูแลประสานงาน สนับสนุนการทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนกับสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น

2. การทำโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวกับเยาวชนในท้องถิ่น ควรเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความสนใจ ความต้องการ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่เยาวชนให้ความสำคัญ และ

ควรบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาตำบลที่เป็นโครงการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้สภาเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม (Engage) กับชุมชนผ่านโครงการพัฒนาร่วมกัน

3. หลักสูตรพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่น ควรมีเนื้อหาที่มาจากสถานการณ์ ความต้องการความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานตามบริบทของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. สนับสนุนองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานในท้องถิ่นให้มีโอกาสร่วมกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติการบนฐานการมีส่วนร่วมจากชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ สำหรับการพัฒนาบุคลากรของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและคนทำงาน หรือบุคคลที่สนใจการทำงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนในท้องถิ่นนำไปใช้เป็นแนวทางการทำงานที่สร้างความผูกพันของชุมชนกับชุมชนท้องถิ่นให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ควรให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

1. นำกระบวนการไปใช้โดยเปิดโอกาสการเข้าร่วมให้กับสมาชิกทุกกลุ่มทุกฝ่ายในชุมชนได้สื่อสารนำเสนอความคิดให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและเปิดกว้าง

2. ให้เยาวชนและชุมชนมีสิทธิการตัดสินใจมีส่วนร่วมแต่กระบวนการด้วยตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

3. สนับสนุนให้เกิดการทำงานและการตั้งเป้าหมายร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคลองค์กรกลุ่มหน่วยงานภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2561). *แนวทางการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*

พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.).

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560). *ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.*

2560-2569. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และนโยบาย กองยุทธศาสตร์และแผนงาน.

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน*

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชน

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เจ.เอส.การพิมพ์.

- วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2560). *คู่มือนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) รุ่นที่ 49 ปีการศึกษา 2560*. (อัดสำเนา)
- ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล. (2563). *เสียงสะท้อน: หนังสือรวบรวมสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนจากการดำเนินโครงการการพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรด้านเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บริษัท ไบรท์ แอนด์ พริน จำกัด.
- ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล และปณิชา ปานกลาง. (2565). *คู่มือนักสร้างสรรค์กระบวนการพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : เดอะวันพรินติ้ง.
- ACT for Youth Network. (2023). *What is Youth Engagement, Really?*. Retrieved from https://actforyouth.net/youth_development/engagement/index.cfm?pf=1
- Allen, J. A., & Reiter-Palmon, R. (2019). *The Cambridge Handbook of Organizational Community Engagement and Outreach*. England : Cambridge University Press.
- Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E. (2008). Youth Community Engagement: A Recipe for Success. *Journal of Community Engagement and Scholarship*, 1(1), 58-65.
- Bruce, D, F. (2018). *Community-Based Participatory Action Research: It's All about the community*. Cognella San Diego : Cognella San Diego.
- Kral, M. J., & Allen, J. (2015). *Community-based and Participatory Action Research: Community psychology collaborations within and across borders*. Washington, DC : American Psychological Association.
- Pittman, K. J. (2017). Positive Youth Development as a Strategy for Addressing Readiness and Equity: A Commentary. *Child Development*, 88(4), 1172-1174.

